

Yaşar Kemal'in Sanatı

Selçuk EREZ

Johann Peter Eckermann *Gesprache mit Goethe* adlı eserinin «giriş» ine şöyle başlar: «1790 yılının başlarında.. Lulhe ırmağı üzerinde.. Winsen'de doğdum..»

«Çocukluğumda ne ile vakit geçirdiğimi anlatmak gerekirse.. bahar gelip de Elbe nehrinin her yıl taşan suları çekilmeğe başlayınca, inegimize güzel bir yataklık hazırlamak için her gün suların sedlere veya diğer yüksek yerlere yığıldığı sazlardan toplamağa giderdim. Sonra, geniş çayırlarda ilk otlar yocerinince, o zaman da başka çocuklarla beraber, uzun günler inek gütmekle vakit geçirirdik...»

Bundan sonra, Eckermann, kendinde sanata karşı eğilimin nasıl doğduğunu anlatır ve şöyle der: «Çok geçmeden anladım ki bir sanatçı olmak istiyorsam çok daha başka türlü hareket etmem lâzımdı... 1815 kışının ortalarında, ıssız, karla örtülü kırları aşarak, yaya yürüdüm, Hannover'e vardım.»

Bu ara, tanıştığı bir sanatçıyı kendine örnek olarak kabul eder. Eckermann, bu sanatçıdan bahsederken der ki: «Başşehirde doğmuş, orada büyümüş olan dostum benden daha kafalı, her bakıma benden üstündü. Bundan başka, bende eksik olan edebiyat bilgisi de hayli zengindi.»

Eckermann'ın hayatı buraya kadar, bilinçli olarak sanat yapma olanaklarının ancak kalabalık insan toplumlarında (biz bunlara şehir diyebiliriz) bulunduğunu onaylayan değerli bir belge olarak kabul edilebilir. Bu gerçek, roman için de doğrudur; zira roman, bilerek yaratılan sanat verilerinin en karmaşığıdır. Şimdiye dek, herhangi

bir sosyolog'un veya tarihçisinin Afrika'daki veya Malinezya'daki ilkel toplumlardan derlediğı sanat eserleri arasında roman bulunmamıştır.

Roman okuyan insan, şehir insanıdır. Şehirlerdeki nüfus yoğunluğu fikir alışverişini kolaylaştırır, basın, üniversiteler gibi kurumlar da kültürün yayıl-

Yaşar Kemal

masını sağlarlar. Roman, kalabalık ve uygar toplumların eseridir.

Bugün, uygar toplum deyince, git-tikçe doğasal yönlerini yitiren, gün geçtikçe birbirine benzeyen bina kütlelerini hatırlıyoruz; ve bu ortamda yaşayan yaratık, uygar insan! Makine homurtusu, asfalt, zift kokusu, korna se-

siyle dolu kafasını maçta «yuha!», pavyonlarda trompetçinin «Jam-session» ları ile dinlendirmeye çabalayan insan türü.. Onun kadar değişikliğe ihtiyacı olan bir varlık düşünebilir misiniz? Onu çeken, yeni olan, «orijinal» olandır; onu bu tuğla yığınının altından çekip çıkararak, fabrika dumanlarının ağırlığından uzaklaştırabilendir onu saran şey...

Günümüzün başarılı romanlarını bir bir incelersek, hepsinde işte böyle bir özellik buluruz: Başarılı roman yenidir, değişiktir, «orijinal» dir. Hemingway yepyeni bir dille kendi av ve harp görüşlerini anlatır. Pearl S. Buck Çin'i Maksim Gorki «Mujikleri», Jack London, Amerikada uranyum arayan ser-serileri, tehlikeli deniz maceralarını, Joseph Conrad uzak denizleri anlatırlar. Bunlar şehir adamı için yenidirler, onu çeker, sararlar.

Bu gerçeğin ışığı altında, Yaşar Kemal'in romanlarının, yeni olan, orijinal olan konuları, onun başarısının en önemli sebepleridir diyebiliriz.

Başarıdan söz açtık... Dört-beş lisanı çevrilmek, Türkiyede 1960'a dek 40.000 tane satmak¹ büyük başarıdır..

Yaşar Kemal'in yeni konusu, Çukurova köylüsüdür. O, bu köylüyle iyi tanır, kendisi bu köylüdür. İnce Memed, bir Yaşar Kemal'dir yarı yarıya. Onun da genç yaşta babasını vurmuşlardır; o da köyünden kaçarak, ırgatlık yapar. Yaşar Kemal, konularını kendi gözlemlerinden yararlanarak işlemiştir.

İyi bir sentezin, romanı başarılı kılan unsurlardan biri olduğu şüphesizdir. İyi romancı, birkaç yaşantısını bir konu içinde birleştirir ya da bir olayı ele alır, genişletir, ona kendi yaşantılarını ekler. İnce Memed de Yaşar Kemal, bildiği bir olaya, kendi yaşantılarını katmış, bu iki unsuru birbiri içinde ustalıkla eritmiş, Teneke ve Ortadirek'te ise, temeli kendi gözlemleri meydana getirmiştir.

«Herhangi bir olay, doğal olarak içinde bulunduğu ortamın dışında ele alınırsa hasılığını, orijinalliğini, gerçek-

liğini, benliğini yitirir. Psikolojide, hayvanları labirentlere atıp, bunlardan nasıl kurtulacaklarını inceleyen Thorndyke ve arkadaşlarına Wolfgang Köhler'in yönelttiği bu itiraz, bu alanda yepyeni bir devir açmıştır.²

Yaşar Kemal'in romanlarının ana konusu, «Çukurova köylüsünün geçirmekte olduğu toplumsal değişiklikler» olduğu için, bu konunun yerinde anlatılması ve kişilerin öz ağzlarıyla konuşturulmaları bu önemli bilimsel görüşe uygun düşmüştür: Romanlarında, Çukurova'nın köyleri, kasabaları, dağları, çakırdikenlikleri, buranın ağzı ile anlatılmıştır.

«Öyledir zaar..»: İnce Memed. Sayfa : 57.

«Satmanem..»: Teneke. Sayfa : 40.

«Bu telâşın ne?.. Hele azıcık yornuğunu al..»: İnce Memed. Sayfa: 286. «Yornuğunu» deyiimi, Ortadirek'te de var: «.. Kalkalım da yola düşelim. Yornuğumuzu aldık nasıl olsa.» : Sayfa: 107.

«Kemigine de o Cötdelek itinini. Sütüne, sümecine de..» Ortadirek. Sayfa: 20.

Yaşar Kemal'in romanlarında, özellikle İnce Memed'de Çukurova ağzına, Türk köylüsünün egemenlik, büyüklük, misafirsevenlik, mertlik özelliklerine Türkmen obalarının, yürüklerin yaşantılarına önem verilmesi, bu yapıtları yalnız edebiyat değil folklor bakımından da değerli bir duruma getirmiştir. Örnek: «Toros köylerinde töre yerine geçmiştir: Kızı kaçan, atı, öküzü, horozu çalınan evinin kapısına çıkar, bütün köye, çekemeyenlere, gözleri kaldırmayanlara basar küfürü. Saatlerce durur durur küfreder. Köylü hiç bir cevap vermez ona, aldırılmaz..» (İnce Memed'ten)

1938 tarihli İstanbul Üniversitesi konferansları yıllığında yayınlannış olan «Endüstrileşmede İnkışaf Temayülleri» adlı konferansında, iktisat hocası Prof. Dobresberger, endüstrileşmenin nüfus yoğunluğunun artmasıyla ger-

çekleseyeceğini söyler ve endüstrileğmenin ilk aşamasının tarım ürünlerinin işlenmesinden ibaret olduğunu ileri sürer. Profesörün bu aşamadaki memleketler arasında örnek olarak gösterdiği bir yer de Türkiye'dir.

Biz şehirlerde, bu gelişmenin belirtilerini değişik şekillerde görmekteyiz: Günden güne çoğalan konserve, makarna, salça v.b. gibi yiyecek maddeleri fabrikaları, ileri bir seviyede olan tü-tüncülüğümüz, özel sektör ve devletin işlettiği dokuma fabrikalarımız, sonra hali vakti yerinde ailelerin tembel oğullarını İngiltereye tekstil öğrenimine yollamaları... Bütün bunlar bu gelişmenin belirtileridirler. Bu gelişmenin köylerdeki, özellikle İnce Memed de ve önce Cumhuriyet gazetesinde «tefrika» edilmiş ve sonra da Yeditepe yayınları arasında yayınlanmış olan Çukurova

yana yana da, «bire kırk, bire elli veren» diye tanımlanan Çukurova gibi, verimi ile kendine yurdun dörtbir yarıncından insan çeken bir bölgesindeki belirtileri Yaşar Kemal'in romanlarının konusudur.

Bu romanlar, bir ortaçağ düzeninin yıkılmasının hikâyesidirler. Bu romanlar, özgürlüğün, uygarlığın ağa ve eşkiya egemenliğine ve bilgisizliğe üstün gelişinin ilândırlar ve onlar bu özellikleri ile toplumsal tarihimize de önemli bir ışık tutacaklardır.

¹ Walter Frederica: İhtilâl yaratan kitap - Cumhuriyet. 13 Kasım 1960. Deutsche Zeitung'dan.

² Rex and Margaret Knight: A Modern Introduction to Psychology London Univ. Tutorial press. 1951. Sa-hife : 139.

İRAN'DA BIBLIYOGRAFYA ÇALIŞMALARI

Ibrahim OLGUN

Özellikle son birkaç yıl içinde komşumuz İran'da bibliyografya çalışmalarına büyük bir önem verilmektedir. Bu çalışmaların ürünü olarak yayınlanan eserlerde her çeşit kitap gerekli bilgiler verilerek tanıtılmaktadır. Bugün İran'da yayınlanan bibliyografya dergileri şunlardır :

- 1 — **Kitâbhâ-yı İran** (Yılda bir cilt yayınlanır. Bugüne kadar çıkan ciltlerin sayısı altıdır.)
- 2 — **Râhnümâ-yı kitâb** (Üç yıldan beri bir bilim kurulunca iki ayda bir defa olmak üzere çıkarılmaktadır. Her sayısı 160 sayfa olduğu halde ihtiyacı karşılayamadığından dolayı artık ayda bir yayınlanacaktır.)
- 3 — **Kitâbhâ-yı mâh** (Encümen-i nâşirân-ı kitâb — Kitap yayınlayanlar derneği — tarafından ayda bir defa yayınlanmaktadır. Her sayısı 124 sayfa olarak çıkan bu dergi dördüncü yayın yılını başarı ile tamamlamak üzeredir.)
- 4 — **Fihrist-i makâlât-ı fârisi** (Makalelerin çıktığı dergiler, yazarları çıkış tarihleri belirtilmektedir.)

Bu çalışmaların her birinde İran'ın Ankara Kültür Ataşesi, bibliyografya bilgini Prof. M. Minovi'nin değerli hizmetlerinin anılmadan geçilmesine imkân yoktur.

